

ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

TETAPTH 17 IOYNIOY 2020

ΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. 1.g

1. **Λάθος** «ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει»
2. **Λάθος** «ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίνεταί.»
3. **Σωστό** «τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται»

 $\beta_{\equiv}$

1. Η αντωνυμία «**σφεῖς**» αναφέρεται στο **ἐπαγγελλόμενοι**, που στην ουσία αναφέρεται στους σοφιστές
2. **ὃ καταμανθάνει ἕκαστος**: αναφέρεται στο «τὸ ὄργανον» στην ουσία γίνεται λόγος για το κατάλληλο για τη μάθηση ὄργανο που δεν είναι άλλο από το λογικὸ μέρος της ψυχῆς, το λογιστικόν.

B1.

Ο Σωκράτης ισχυρίζεται ότι η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στον άνθρωπο και κατά συνέπεια η διαδικασία απόκτησής τους, η παιδεία, είναι μια εσωτερική υπόθεση. Για να επεξηγήσει τη θέση του χρησιμοποιεί μια παρομοίωση όπως ένα μάτι στρέφεται μαζί με όλο το σώμα από το σκοτεινό μέρος προς το φωτισμένο, αν δεν είναι δυνατό να δει το φως διαφορετικά, έτσι και αυτό το όργανο μαζί με όλη τη ψυχή χρειάζεται να μεταστραφεί από το μεταβαλλόμενο κόσμο της εμπειρίας προς την αντίθετη κατεύθυνση: να ανυψωθεί προς το αληθινά υπαρκτό και να φτάσει ως την πιο κατάφωτη βαθμίδα του όντος (το φανότατον), μέχρι να αντέξει να ατενίσει (θεωμένη) το πολύ δυνατό φως του. Εξάλλου σύνηθες ήταν στον Πλάτωνα η χρήση της αντίθεσης ανάμεσα στο φως και στο σκότος για να διατυπώσει τις θεωρίες του. Η γνώση απαιτεί ψυχική, δηλαδή βιωματική σχέση του ανθρώπου με το γνωστικό αντικείμενο. Απαιτεί μια μεταστροφή της ψυχής και

επιτυγχάνεται με τη συνδρομή ποικίλων δυνάμεών της και όχι μόνο με το νου. Γι' αυτό και ο Πλάτων χρησιμοποιεί το ρήμα θεῶμαι, το οποίο συναιρεί τις αισθητηριακές και νοητικές γνωστικές δυνατότητες του ανθρώπου, επικυρώνοντας την άμεση σχέση του με τον κόσμο. Ο Σωκράτης διευκρινίζει πως το φανότατον *τοῦ* ὄντος είναι η ιδέα του Αγαθού. Άρα ο Σωκράτης ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό και ακριβέστερα με την ιδέα του Αγαθού.

Ο Σωκράτης καταλήγει στο συμπέρασμα του συλλογισμού του διατυπώνοντας έναν ορισμό της παιδείας. Η παιδεία είναι η τέχνη που, αναπροσανατολίζοντας και καθοδηγώντας τις δεδομένες γνωστικές δυνατότητες του ανθρώπου, προάγει την ολιστική και βαθμιαία προσέγγιση του Αγαθού. Με λίγα λόγια πρόκειται για την τέχνη που θα βοηθήσει την ψυχή στη μεταστροφή της από τον κόσμο των αισθητών όντων στον νοητό κόσμο των Ιδεών, ώστε να καταφέρει να θεαθεί την Ιδέα του Αγαθού. Αντικείμενο λοιπόν διερεύνησης θα ήταν με ποιο τρόπο θα επαναπροσανατολιστεί η ψυχή όσο γίνεται πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά. Η θέαση του Αγαθού προϋποθέτει μια ψυχική μεταστροφή (περιαγωγή). Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιεκτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση, αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται. Όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό- για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως Ον, μεταστροφή/ επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα- και αυτή είναι η αληθινή φιλοσοφία.

Ο ευκολότερος (ῥᾶστα) και αποτελεσματικότερος (άνυσιμώτατα) τρόπος για να επέλθει αυτή η μεταστροφή είναι η τέχνη της παιδείας.

B2.

Ο Σωκράτης συνεχίζει τη διήγηση της αλληγορίας του σπηλαίου επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας. Ξεκινά τη διατύπωσή του αρνητικά, με μια αποφαστική διατύπωση, προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία παραθέτοντας την άποψη των σοφιστών που ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως αυτή ο άνθρωπος την αποκτά μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Άρα οι ίδιοι με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν (έντιθέναι) τη γνώση στη ψυχή των μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά. Στην ουσία ο Σωκράτης κάνει ένα δριμύ υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών, οι οποίοι είχαν ως επάγγελμά τους τη μόρφωση, έναντι αδρής αμοιβής. Αυτοί οι περιοδεύοντες δάσκαλοι προσφέρουν και πουλούν τη θεωρητική τους μόρφωση, διδάσκουν τους πολίτες να μιλούν, να σκέφτονται, να κρίνουν. Δεν ήταν

απλώς φιλόσοφοι αλλά και δάσκαλοι με μαθητές όχι μόνον εκείνους που επιθυμούσαν να ασχοληθούν ειδικά με τη φιλοσοφία. Οι σοφιστές παρουσιάζονταν ως ικανοί να διδάξουν όλα όσα μπορούσαν να είναι αναγκαία σε κάποιον που ήθελε να γίνει ολοκληρωμένος πολίτης, συνεπώς μαθητές τους ήταν όσοι ήθελαν να λάβουν μια καλή εκπαίδευση και να ξεχωρίσουν τόσο στα πολιτικά πράγματα της πόλης τους όσο και στις ιδιωτικές τους υποθέσεις..

Η παιδεία κατά τον Πλάτωνα δεν είναι μια διαδικασία με την οποία η επιστήμη, η ορθή δηλαδή και τεκμηριωμένη γνώση εισάγεται έξωθεν στη ψυχή του δέκτη της. Ο Πλάτων θεωρεί ότι η γνώση και η απόκτησή της είναι μια λειτουργία εσωτερική, η οποία στην πλατωνική φιλοσοφία αποκαλείται συμβολικά ανάμνησις. Μια πληροφορία ή ένα σύνολο πληροφοριών τα οποία προσλαμβάνει ο άνθρωπος από εξωτερικές πηγές (π.χ εικόνες, ακούσματα, συμβατικά μαθήματα, βιβλία, διαδικτυακές πηγές- σήμερα) και τα εσωτερικεύει μέσω των αισθήσεών του, δεν συνιστούν για τον Πλάτωνα αληθινή γνώση. Ενδεχομένως, μάλιστα, να συνιστούν και παραπλάνηση, να υποσκάπτουν την αληθινή γνώση, καθώς δημιουργούν την ψευδαίσθηση της κατοχής της. Για να αποδώσει πιο emphaticά ο φιλόσοφος την άποψή του χρησιμοποιεί επίτηδες την πρόθεση έν « ένούσης, έν τῇ ψυχῇ, έντιθέναι, έντιθέντες» προκειμένου να δείξει την εσωτερίκευση της γνώσης στη ψυχή. Μάλιστα για να το αποδώσει ακόμη πιο παραστατικά συμπληρώνει τη σκέψη του με μια αναλογία «οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν έντιθέντες» σαν να βάζουν σε τυφλούς την όραση. Έτσι καθιστά σαφές ότι όσο δύσκολο είναι να βάλει κανείς την όραση σε τυφλούς οφθαλμούς άλλο τόσο δύσκολο είναι να εσωτερικευθεί η γνώση.

B3.

1 α

2 γ

3 β

4 β

5 γ

B4α

Στήλη Α	Στήλη Β
Φανόν	Φάσμα
άνασχέςθαι	Ανακωχή
Περιακτέον	Άξονας
τετραμμένω	ανατροπή
έντιθέντες	Παρακαταθήκη
άπόλλυσι	Απώλεια
	Απομένει: τρυφερός, απόλυση

B4β

Οι κυβερνήσεις **επαγγέλλονται** τη μείωση των φόρων και την οικονομική ενίσχυση των πληγέντων πληθυσμών.

Η ιατρική **επιστήμη** χάρη στην τεχνολογική ανάπτυξη έχει ραγδαία εξέλιξη.

B5

Στο απόσπασμα ο Παπανούτσος εκθέτει τις απόψεις του Α. Δελμούζου σχετικά με την παιδεία οι οποίες φαίνεται να συμφωνούν με τις Πλατωνικές ιδέες. Ο Δελμούζος αναφέρει χαρακτηριστικά πως η «η ψυχική καλλιέργεια και ελευθερία δεν έρχονται έτοιμα απ' έξω, παρά είναι καρπός που ωριμάζει μέσα μας ολοένα και περισσότερο με αδιάκοπη ατομική προσπάθεια.». Ο Δελμούζος δηλαδή αντιλαμβάνεται ότι χωρίς προσπάθεια δεν είναι εύκολο να κατακτηθεί η καλλιέργεια της ψυχής αλλά είναι μία εσωτερική διεργασία η οποία απαιτεί κόπο. Σ' αυτό το σημείο συμφωνεί με τον Πλάτωνα αφού και ο Πλάτωνας υποστηρίζει πως η παιδεία δεν μπορεί να εμφυτευθεί απ' έξω στην ψυχή των ανθρώπων αλλά ο καθένας έχει μέσα στην ψυχή του τη δύναμη να μαθαίνει και το κατάλληλο για τη μάθηση όργανο «ταύτην τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δυνάμιν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ὄργανον ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος» τα οποία θα βοηθήσουν να ατενίσει η ψυχή το υπέρτατο αγαθό, χωρίς να υποφέρει «ἕως ἂν εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέςθαι θεωμένη· τοῦτο δ' εἶναι φαρμακείον».

Άλλο ένα κοινό στοιχείο τόσο στη σκέψη του Δελμούζου όσο και του Πλάτωνα είναι ότι και οι δύο πιστεύουν στη δύναμη της παιδείας. Ο Πλάτωνας από τη μία πιστεύει πως η παιδεία μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να στραφεί προς την σωστή κατεύθυνση πιο εύκολα και με πιο ωφέλιμο τρόπο («Τούτου τοίνυν, ἥν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥῆστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται, οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῷ τὸ ὁρᾶν, ἀλλ' ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι.»). Ο Δελμούζος επίσης πιστεύει πως η παιδεία είναι από τα πιο σπουδαία μέσα για την ατομική και συνολική πρόοδο του ανθρώπου. Σκοπός της παιδείας είναι να κάνει καλύτερη τη ζωή του ανθρώπου. Όσο περισσότερο ο άνθρωπος καλλιεργεί με τη βοήθεια της παιδείας την ψυχή του τόσο πιο πολύ απελευθερώνεται από τα πάθη του, γίνεται πιο ηθικός και έτσι καταφέρνει υψωθεί και να γίνει καλύτερος άνθρωπος. Από τις σκέψεις των δύο διανοητών φαίνεται καθαρά η δύναμη που παρέχει η παιδεία στον άνθρωπο.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ

Γ1 ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Εάν λοιπόν κάποιος με ρωτούσε ξανά, αλήθεια και αν κάποιος αδικεί την πόλη λες ότι πρέπει και προς αυτόν να κάνουμε ειρήνη; Δεν θα το ισχυριζόμουν, αλλά περισσότερο υποστηρίζω ότι πολύ πιο γρήγορα θα τιμωρούσαμε αυτούς αν σε κανέναν δε φαινόμαστε ότι αδικούμε. Γιατί δε θα είχαν κανέναν σύμμαχο.

Γ2

Στο απόσπασμα από το έργο του Ξενοφώντα «Πόροι ή Περί προσόδων» παρουσιάζονται τόσο τα πλεονεκτήματα της ειρήνης όσο και τα μειονεκτήματα του πολέμου. Εξετάζοντας λοιπόν κάποιος τα γεγονότα του παρελθόντος μπορεί να διαπιστώσει πώς κατά τη διάρκεια της ειρήνης στο παρελθόν η πόλη κέρδισε αρκετά χρήματα («τό τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα,») ενώ στον πόλεμο πολλά ξοδεύτηκαν («ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα»). Επίσης πολλά έσοδα χάθηκαν εξαιτίας του πολέμου και πολλά χρήματα από τα έσοδα της πόλης αναλώθηκαν σε κάθε είδους έξοδα («τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας,»). Από την άλλη βέβαια από τότε που επικράτησε η ειρήνη στη θάλασσα τα έσοδα της πόλης αυξήθηκαν και οι πολίτες έχουν την δυνατότητα να τα ξοδεύουν όπως εκείνοι θέλουν. («ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἡύξημένας τε τὰς προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὃ τι βούλονται»).

Γ3α.

έκλιπούσας: **ἐξέλειπες**

είσελθούσας: **εἰσῆεις, εἰσῆεισθα**

καταδαπανηθείσας: **κατεδαπανῶ**

Γ3β

θετικός: **μάλα, ταχύ/ ταχέως**

υπερθετικός: **μάλιστα, τάχιστα**

Γ3γ

τισί

αἱ πρόσοδοι

ὦ πολῖτα

Γ4α

ἡ εἰρήνην: β' ὁρος σύγκρισης ἀπὸ το συγκριτικό βαθμό κερδαλεώτερον και λειτουργεῖ και αυτό ως υποκείμενο στο απαρέμφατο εἶναι.

ταῦτα: υποκείμενο ρήματος κριθείη (απτική σύνταξη)

τῶν προσόδων: γενική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός του διηρημένου ὅλου, γενική διαιρετική ἀπὸ το πολλάς

ἄγειν: ονοματικό ἀναρθρο τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του ἀπροσώπου ρήματος χρή.

Γ4β.

ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή μέσω του ρήματος εὐρήσει που αναφέρεται στο χρήματα.

πώς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθεῖη: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση ως αντικείμενο στο ρήμα οἶδα. (Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα πῶς, είναι μερικής αγνοίας και εκφέρεται με δυνητική ευκτική(ἂν κριθεῖη) που δηλώνει κάτι που μπορεί να πραγματοποιηθεί.)

ὥς χρή καί πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα λέγεις. (Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο ὥς που δηλώνει αντικειμενική κρίση και εκφέρεται με οριστική (χρη) γιατί δηλώνει το βέβαιο πραγματικό γεγονός.)